

Osobnosti

Rudolf Urbánek (1877–1962)

„Mé místo je jinde“

Čtyři objemné svazky Urbánkova *Věku poděbradského* právem upoutají pozornost čtenáře. Jejich autor patřil k žákům Jaroslava Golla, do vztahu k učiteli se však zanedlouho po ukončení studií začaly vkrádat různé disonance. Středoškolská profesura pilného badatele neuspokojovala, ovšem možnost rozšířit okruh posluchačů o vysokoškolské studenty mu nabídlo až úspěšné získání docentury českých dějin na pražské filozofické fakultě v roce 1916. To se již mohl vykázat prvním svazkem svého životního díla, *Věku poděbradského* (1915). Představa nakladatele Jana Laichtera, že vybraní historici pod vedením Václava Novotného zpracují dvousvazkovou syntézu českých dějin, která by nahradila Palackého *Dějiny národu českého*, se zborčila ve chvíli, kdy dorazily první rukopisy. Václav Novotný se

na zhruba osmi stech stranách prvního dílu dostal od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha, takřka tisíc stran Urbánkova textu se vyčerpalo na líčení situace v českých zemích v období pouhých šesti let, 1438–1444. Záhy dodal nakladateli díl druhý, neméně mohutný v rozsahu a detailní v pozornosti věnované vzestupu Jiřího z Poděbrad a krátké vládě Ladislava Pohrobka (1918).

Ač Novotného a Urbánka pojilo přátelství a jsou řazeni do shodné linie Gollovy školy, nebylo by spravedlivé klást rovnítko mezi *Věk poděbradský* a Novotného svazky Laichterových *Českých dějin*. Povaha pramenů pozdního středověku nutila Rudolfa Urbánka vystoupit za meze analytické deskriptivní metody a klást si otázky směřující do oblastí politického myšlení, představ o panovnické moci, veřejného mínění či náboženského cítění. Překročil také hranice nacionálního vnímání epochy, byť jeho sympatie k Jiřímu z Poděbrad a poděbradské straně jsou z textu zřetelně patrné (parafrází slov z jiné Urbánkovy knihy, Jiří z Poděbrad mu byl obnovitel „českého státu národního“). V pojetí Poděbradovy osobnosti lze vidět také hold masarykovské první republice, k jejímž hodnotám se Rudolf Urbánek zřetelně hlásil. Již vstupní kapitola o husitství a cizině ale ukazovala, že Urbánek bude prostřednictvím poděbradského věku psát o dějinách střední Evropy a hlavních trendech evropského politického a církevního vývoje v druhé třetině 15. století. Důraz na detail a snaha zodpovědět četné pramenné otázky však ke škodě věci převládly nad inovativními pasážemi *Věku poděbradského*.

Se založením Masarykovy univerzity se Rudolf Urbánek dočkal kýžené řádné profesury. S Juliem Glücklichem a Bohumilem Navrátilem patřil k prvním jmenovaným profesorům akademického sboru filozofické fakulty a budovatelům historického semináře. Jeho zásluhou se rychle rozrůstaly fondy seminární knihovny, akademickým funkcím se ale na rozdíl od svých kolegů vyhýbal a soustředil se na odborné dílo. Již na akademický rok 1925/1926 si zažádal o dovolenou kvůli vědecké činnosti a ve stejném roce se děkan pozastavoval nad chabou Urbánkovou účastí při jednáních profesorského sboru. Brno Rudolfu Urbánkovi nepřirostlo k srdci a po smrti přítele Václava Novotného a vědeckého soka Josefa Pekaře se v průběhu třicátých let neúspěšně ucházel o jejich stoličku na Univerzitě Karlově. Jeho pedagogická činnost však výrazně profilovala obor historie na naší fakultě. V přednáškách zabíral rozsáhlé období od doby Karla IV. po čas

tereziánských a josefinských reforem, v seminářích uváděl studenty v duchu gollovského školení do precizní kritiky narativních pramenů 15. století.

Přes koncentraci na poděbradskou epochu je rozsáhlý i soubor témat, kterým se Rudolf Urbánek ve svém vědeckém díle věnoval. Uspořádal sborníky k výročí Jana Blahoslava (1923) a Jana Žižky (1924), věnoval se působení husitských oddílů v Horních Uhrách, a to i ve vztahu k opusu Aloise Jiráska *Bratrstvo*, na pole uherských dějin vstoupil též pracemi o Vladislavu Varnenčíkovi (1937) či o konci Ladislava Pohrobka (1924). Historiografický cit prokázal v portrétech Antonína Rezka (1909) a zejména Václava Novotného (1933). V roce 1949 sice odešel do penze, nechal se ale přesvědčit ještě k přednáškám v akademickém roce 1949/1950. Poté se stáhnul do ústraní a pracoval na pokračování *Věku poděbradského*. Třetí díl vydal ještě v době svého brněnského působení (1930), čtvrtý, v němž dovedl výklad k roku 1464, vyšel těsně před jeho smrtí. Jen drobnou poctu olbřímímu a podnětnému dílu Rudolfa Urbánka představoval výbor jeho studií *Z husitského věku* (1957) a skutečnost, že byl díky iniciativě Zdeňka Nejedlého jmenován jako jeden z prvních akademikem nově zřizované Československé akademie věd (1952).

František Hrubý (1887–1943)

Průkopník hospodářských a sociálních dějin

Rodák ze Strukova u Olomouce zůstal tématy své odborné dráhy věrný rodinným selským kořenům. Po krátké epizodě v olomouckém teologickém semináři přešel na Filozofickou fakultu české Karlo-Ferdinandovy univerzity a studium uzavřel doktorskou prací o církevním zřízení v Čechách a na Moravě od 11. do 13. století (tiskem v ČČH 1916). V ní uvedl do našeho prostředí výkladový koncept vlastnické církve, a významně tak ovlivnil následující přístupy k dané problematice. Josef Pekař a Josef Šusta sprádali plány, jak talentovanému historikovi zajistit místo v historickém semináři, těžká nemoc v závěru první světové války však Františku Hrubému na několik let zabránila v odborné práci.

Po zotavení nastoupil v roce 1920 do zemského archivu v Brně a po odchodu Bertolda Bretholze se stal v únoru 1927 jeho ředitelem. Předtím se ještě stihl habilitovat na brněnské univerzitě, a to na základě práce o hospodářských převratech v českých zemích v 15. a 16. století (tiskem v ČČH 1924). Ta vyznačovala přesun jeho odborného zájmu k období raného novověku a k hospodářským a sociálním dějinám. Ač první samostatnou monografií Františka Hrubého byla až kniha *Ladislav Velen z Žerotína* (1930), ve dvacátých letech otiskl, vesměs v *Českém časopise historickém*, k jehož nejpilnějším přispěvatelům v prvorepublikovém období patřil a v jehož redakci od roku 1935 zasedal, každoročně jednu až dvě velké studie, nežádka v rozsahu menší knihy.

Jeich tematické spektrum bylo poměrně široké a Hrubý jimi směřoval k novému syntetickému uchopení moravských dějin od sklonku 15. století do třicetileté války. Morava se svým takřka „republikánským“ prostředím podle něho představovala jistou výjimku v evropském prostředí 16. století. Syntetizující schopnosti Hrubý osvědčil v kapitolách, které sepsal pro pátý svazek Šustových *Dějin lidstva* (1938). V nich pojednal o reformaci v oblastech německých a skandinávských a o protireformaci a třicetileté válce. V téže době, kdy na textech pro *Dějiny lidstva* začínal pracovat, se rozhodoval, zda bude usilovat o stolicí po Josefu Pekařovi v Praze (Pekař sám

